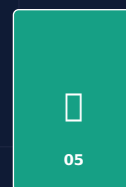
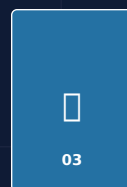

Faktomat

KARTY MANIPULACE

Sada 8 karet · Vytiskni · Vystřihni · Hraj

Jak sadu používat:

1. Vytiskni obě strany na jeden list (oboustranný tisk)
2. Vystřihni podél šedých čárek
3. Přelož a zaklij nebo laminuj
4. Hry: Popis → hádání · Třídění technik · Najdi kartu k textu

01

Technika strachu

Fear Appeal

PŘIROVNÁNÍ

*Hasic, který křičí HORI!
ale ukazuje na jiný dum.*

DEFINICE

Nadpis zaměřené vyvolává strach, aby přimel čtenáře kliknout bez kritického myšlení. Skutečná hrozba byva výrazně menší nebo jiná než nadpis slibuje.

Otoč kartu → znaky + otázka

02

Tresnickování

Cherry-picking

PŘIROVNÁNÍ

*Vybrat z kosíku jen nejhezčí tresně
a tvrdit, že celý kosík je takový.*

DEFINICE

Autor vybere z dat pouze to, co podporuje jeho tezi, a záměrně vynechá vše, co by ji zpochybnilo. Data mohou být pravdivá, ale neuplná.

Otoč kartu → znaky + otázka

03

Zaměna příčiny a následku

Correlation vs. Causation

PŘIROVNÁNÍ

*Kobylky se vždy objeví v létě --
nezpůsobují ale letní horko.*

DEFINICE

Autor prezentuje dvě věci, které se dějí současně (korelace), jako by jedna způsobovala druhou (kauzalitu). Skutečná příčina může být zcela jiná.

Otoč kartu → znaky + otázka

04

Falešná dichotomie

False Dilemma

PŘIROVNÁNÍ

*Bud jsi s námi, nebo jsi
nepřítelem -- třetí cesta neexistuje.*

DEFINICE

Čtenáři jsou nabídnuty pouze dvě možnosti, jako by jiné neexistovaly. Složitý problém je zjednodušen na binární volbu vynucující extrémní postoje.

Otoč kartu → znaky + otázka

05

Bandwagon efekt

Bandwagon / Social Proof

PŘIROVNÁNÍ

*Vsichni skacejí z mostu --
musíte to být správně, ne?*

DEFINICE

Argument, že něco musí být pravda nebo správně, protože to dělá nebo věří mnoho lidí. Popularita není důkazem pravdivosti.

Otoč kartu → znaky + otázka

06

Statistická manipulace

Misleading Statistics

PŘIROVNÁNÍ

*Průměrná hloubka řeky je 50 cm --
pesto jsi se v ní utopil.*

DEFINICE

Správná čísla prezentována zavádějícím způsobem: záměna absolutního a relativního rizika, průměru a medianu, výběr referenčního roku, změna měřítka grafu.

Otoč kartu → znaky + otázka

07

Nepravý expert

False Authority

PŘIROVNÁNÍ

*Zubari ti doporučí, který seriál sledovat.
Technický lékař -- ale...*

DEFINICE

Tvrzení je podpořeno osobou s titulem nebo slávou, která ale není odborníkem v dané oblasti. Nebo je odborník citován mimo svou specializaci.

Otoč kartu → znaky + otázka

08

Konspirační myšlení

Conspiracy Framing

PŘIROVNÁNÍ

*Všechno do sebe tak krásně zapadá --
protože ostatní dílky jsou schované.*

DEFINICE

Vysvětlení události skrytými záměry mocných skupin. Každý nesouhlas je důkazem spiknutí. Teorie je nepotvritelná i nevyvratitelná.

Otoč kartu → znaky + otázka

☐ Tresnickovani

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Chybi celkovy kontext nebo srovnani
- Jedno cislo bez dalsich statistik
- Autor neuvadi jine studie nebo nazory

PŘÍKLAD

40 % kriminality pachaji cizinci -- ale jen u kapesnich kradezi v turistickem centru, celkova kriminalita klesa.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Existuji i jina data na toto tema? Co by se zmenilo, kdybychom videli cely obraz?

faktomat.cz · mediální gramotnost

🧠 Technika strachu

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Slova: sokujici, katastrofa, varovani, hrozba
- Pocit nalehavosti -- musi vite HNED
- Obsah byva mene dramaticky nez nadpis

PŘÍKLAD

Tato vec v kazde domacnosti zpusobuje rakovinu -- ve skutečnosti studie merila mirny narust zanetu.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Citis po precteni nadpisu strach? Zeptej se: je ta hrozba realna -- nebo jen klikatelna?

faktomat.cz · mediální gramotnost

☐ Falesna dichotomie

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Slova: bud-nebo, jedina moznost, zbyta jen
- Uplne chybi stredni nebo alternativni cesta
- Neutralni postoj je vydavan za slabost

PŘÍKLAD

Bud podporite toto opatreni, nebo vam nezalezi na bezpecnosti -- zamierne vylucuje jine pristupy.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Jsou opravdu jen tyto dve moznosti? Jaka treti nebo ctvrta cesta existuje?

faktomat.cz · mediální gramotnost

☐ Zamena priciny a nasledku

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Slova: zpusobuje, dokazuje, vede k, vysledkem je
- Studie rika korelace, clanek rika pricina
- Chybi vysvetleni mechanismu -- jak to funguje?

PŘÍKLAD

Deti hrající hry maji horsi vysledky -- mozna ale horsi vysledky vedou k uniku do her, ne naopak.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Mohlo to byt i obraceně? Je vysvetleno, PROC jedna vec zpusobuje druhou?

faktomat.cz · mediální gramotnost

Statistická manipulace

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Procenta bez absolutních čísel (nebo naopak)
- Chybi srovnávací skupina nebo baseline
- Graf s oriznuto osou nebo jiným merítkem

PŘÍKLAD

Lecba snižuje riziko o 50 %! -- z 2 % na 1 %. Relativně 50 %, absolutně 1 procentní bod.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Co znamená to číslo v absolutních hodnotách? Z čeho do čeho -- a v jaké skupině?

faktomat.cz · mediální gramotnost

Bandwagon efekt

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Slova: vsichni vědí, miliony lidí, celý svět
- Chybi jiný důkaz než počet příznivců
- Měsítný názor je automaticky diskreditován

PŘÍKLAD

Milióny lidí používají tento doplněk stravy -- nemohou se vsichni mylit. Mohou.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Počet lidí, kteří něco věří, je důkaz pravdivosti? Vzpomenes si na případ, kdy se mylila většina?

faktomat.cz · mediální gramotnost

Konspiracní myšlení

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Oni nechtějí, abyste to věděli
- Skeptici = součást spiknutí nebo lháři
- Absence důkazů vydávána za důkaz utajení

PŘÍKLAD

Vakcíny způsobují autismus -- ale farmaceutické firmy to tají -- odmítnutí studie jako zmanipulovaných.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Existuje přijatelný důkaz, který by tezi vyvrátil? Co by muselo platit, aby teorie nebyla pravdivá?

faktomat.cz · mediální gramotnost

Nepravý expert

ZNAKY -- jak poznat tuto techniku

- Titul nebo profese nezapadá do tématu
- Chybi odkaz na odbornou práci nebo studii
- Vědci tvrdí bez jmen nebo institucí

PŘÍKLAD

Světověznámý fyzik varuje před 5G -- fyzika elektromagnetismu není medicína ani výzkum rakoviny.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

Je ten člověk odborník PRIMO na toto téma? Kde konkrétně svůj výzkum publikoval?

faktomat.cz · mediální gramotnost